

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 17 listopada 2015 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi w sprawie z wniosku (...) i wspólnicy spółki jawnej” z siedzibą w S. o zmianę danych w Krajowym Rejestrze Sądowym utrzymał w mocy orzeczenie referendarza z dnia 08 października 2015 roku w sprawie LD XX Ns-Rej. KRS 19542/15/253 i dokonany na jego podstawie wpis (pkt 1) i odmówił dokonania wpisu w pozostałym zakresie (pkt 2).

Sąd Rejonowy wskazał, że w dniu 03 sierpnia 2015 roku wnioskodawca złożył wniosek o wpis zmiany danych w Krajowym Rejestrze Sądowym, polegających na zmianie umowy spółki, wykreśleniu danych wspólnika P. J. i zmiany przedmiotu działalności. Postanowieniem z dnia 08 października 2015 roku referendarz sądowy dokonał wpisu zmiany przedmiotu działalności a w pozostałym zakresie odmówił wpisu. Na skutek wniesienia skargi na powyższe postanowienie Sąd rozpoznawał sprawę jako sąd I instancji.

Sąd uznał orzeczenie referendarza o wpisie zmiany przedmiotu działalności za prawidłowe, czemu dał wyraz w pkt 1 postanowienia z dnia 17 listopada 2015 roku (art. 518 § 3a k.p.c.), w pozostałym zakresie, ponieważ orzeczenie referendarza straciło moc, Sąd orzekł co do wniosku odmawiając wpisu zgłoszonych zmian (art. 398²² § 1 k.p.c.).

Uzasadniając odmowę wpisania zmian w składzie osobowym wspólników oraz zmian umowy spółki z tego wynikających Sąd Rejonowy wskazał, że nie jest możliwe dokonanie zmiany składu osobowego wspólników w spółce jawnej na innej drodze niż poprzez wypowiedzenie umowy spółki (art. 61 § 1 k.s.h.) bądź przeniesienie ogółu praw i obowiązków na osobę trzecią albo na innego wspólnika spółki (art. 10 k.s.h.). Ponieważ w niniejszej sprawie podstawą żądania wykreślenia wspólnika było porozumienie wszystkich wspólników o wystąpieniu P. J. ze Spółki, zatem okoliczność inna niż wskazana w powołanych przepisach, nie można mówić o skutecznym wystąpieniu tego wspólnika, co było podstawą odmowy wpisu w tym zakresie.

Wnioskodawca wniósł apelację od powyższego orzeczenia, zaskarżając je w części, tj. w zakresie odmowy wykreślenia z grona wspólników i osób reprezentujących spółkę wspólnika P. J..

Wnioskodawca zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu:

- naruszenie art. 9 k.s.h. w zw. z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 2 k.s.h. poprzez błędne przyjęcie, że w ramach autonomii woli stron wspólnicy spółki jawnej nie mogą podjąć skutecznie jednomyślnej uchwały o zmianie umowy spółki polegającej na wystąpieniu jednego ze wspólników i kontynuowaniu spółki pomiędzy pozostałymi wspólnikami;

- naruszenie art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 roku o Krajowym Rejestrze Sądowym (t.j. Dz. U.2013, poz. 1203) poprzez odmowę wpisu, podczas gdy przedłożone przez wnioskodawcę dokumenty, w tym uchwała z dnia 30 czerwca 2015 roku (Aneks nr (...) do umowy spółki jawnej) są kompletne i zgodne pod względem formy i treści z przepisami prawa, a tym samym uzasadniają wniosek o wpis w Krajowym Rejestrze Sądowym;

- naruszenie art. 61 k.s.h. poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, iż przepis ten może być zastosowany do oceny skuteczności postanowień uchwały wspólników dotyczącej zmiany umowy spółki w zakresie terminu wystąpienia wspólnika.

Z uwagi na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia

i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu oraz o zasądzenie na rzecz wnioskodawcy kosztów postępowania według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył:

Na wstępie konieczne jest odniesienie się przez Sąd Okręgowy do treści zaskarżonego postanowienia w kontekście zakresu zaskarżenia. Otóż jak wskazał Sąd I instancji przedmiotowe orzeczenie zapadło po rozpoznaniu skargi na postanowienie referendarza sądowego z dnia 08 października 2015 roku. Postanowienie referendarza składało się z dwóch punktów: I. w którym referendarz postanowił wpisać w Krajowym Rejestrze Sądowym Rejestrze Przedsiębiorców dane dotyczące przedmiotu działalności Spółki i (...). w którym referendarz odmówił wpisu w pozostałym zakresie (postanowienie referendarza k. 82 – 82 odw.). Porównując treść rozstrzygnięcia referendarza z żądaniem zawartym we wniosku, stwierdzić należy, że wskazanym pkt II postanowienia referendarz odmówił wykreślenia wspólnika P. J. ze składu wspólników (formularz KRS – ZB k. 64) oraz spośród osób uprawnionych do reprezentowania Spółki (formularz KRS – ZK k. 66 – 67), a także odmówił wpisania informacji o porozumieniu z dnia 30 czerwca 2015 roku o wystąpieniu ze Spółki (...) i zmian umowy spółki podjętych w dniu 02 lipca 2015 roku (formularz KRS – Z1 k. 61).

Wobec treści rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego zawartej także w dwóch punktach, oraz zważywszy na treść uzasadnienia zaskarżonego postanowienia, oczywistym jest, że w pkt 1 postanowienia z dnia 17 listopada 2015 roku Sąd Rejonowy utrzymał w mocy jedynie pkt I postanowienia referendarza z dnia 08 października 2015 roku i dokonany na jego podstawie wpis, mimo, że ograniczenia tego wprost nie zawarł w treści swojego orzeczenia. W pkt 2 natomiast Sąd odmówił wpisu w pozostałym zakresie, tj. w takiej samej części, w jakiej uczynił to referendarz w pkt II postanowienia z dnia 08 października 2015 roku. Takie rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego jest zgodne od strony procesowej z treścią art. 518¹ § 3a k.p.c. (pkt 1 zaskarżonego postanowienia) i art. 398²² § 2 i 3 k.p.c. (pkt 2 zaskarżonego postanowienia).

W tym kontekście wskazać należy, że wnioskodawca zaskarżył postanowienie z dnia 17 listopada jedynie w części pkt 2, tj. w zakresie odmowy wykreślenia P. J. ze składu wspólników i z grona osób reprezentujących Spółkę, co oznacza, że postanowienie Sądu I instancji uprawomocniło się co do pkt 1 i częściowo co do pkt 2, tj. w zakresie odmowy wpisania zmian umowy Spółki i porozumienia o wystąpieniu wspólnika P. J..

Zważywszy na powyższe, tak sformułowaną apelację ze względu na sam zakres zaskarżenia należało uznać za bezzasadną. Nie jest bowiem możliwe dokonanie zmiany składu osobowego wspólników spółki jawnej (i to zarówno polegającej na wystąpieniu wspólnika ze spółki, jak i na przystąpieniu nowego wspólnika) bez zmiany umowy spółki, choćby w zakresie określenia wkładów noszonych przez każdego ze wspólników i ich wartości. Te informacje stanowią bowiem obligatoryjny element umowy spółki jawnej, zgodnie z art. 25 k.s.h. Skoro zatem wnioskodawca nie zaskarżył tej części pkt 2 postanowienia, którym Sąd odmówił wpisania zmiany umowy spółki dokonanej w dniu 02 lipca 2015 roku, to żądanie na obecnym etapie uchylecia postanowienia w zaskarżonym zakresie nie może zostać uwzględnione.

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie także z powodów merytorycznych. W ocenie Sądu Okręgowego podniesione w niej zarzuty są chybione.

W kontekście już poczynionych rozważań bezzasadny okazał się zarzut naruszenia art. 9 k.s.h. Skoro bowiem skarżący nie objął zakresem zaskarżenia odmowy wpisania zmiany umowy spółki, a powołany przepis dotyczy trybu zmiany umowy w spółce osobowej, to zarzut ten należało uznać za bezprzedmiotowy.

Chybiony jest także zarzut naruszenia art. 353¹ k.c. w zw. z art. 2 k.s.h. Skarżący upatruje dopuszczalności wystąpienia wspólnika spółki jawnej na mocy porozumienia wspólników w zasadzie swobody umów wyrażonej w art. 353¹ k.c., w myśl której jedynym ograniczeniem kształtowania stosunków cywilnych między stronami jest właściwość (natura) stosunku, ustawa i zasady współżycia społecznego. Treść i cel umowy nie mogą pozostawać z nimi w sprzeczności. Skarżący zdaje się jednak nie dostrzegać, że w pierwszej kolejności należy odnieść się w ogólności do możliwości zastosowania art. 353¹ k.c. do umów spółek prawa handlowego, w szczególności do umowy spółki jawnej.

Zgodnie z art. 2 k.s.h. w zw. z art. 1 § 1 k.s.h. w sprawach tworzenia, organizacji, funkcjonowania, rozwiązywania, łączenia, podziału i przekształcania spółek handlowych, nieuregulowanych w Kodeksie spółek handlowych stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego. Jeżeli wymaga tego właściwość (natura) stosunku prawnego spółki handlowej, przepisy Kodeksu cywilnego stosuje się odpowiednio. Powołany przepis określa relację wzajemną pomiędzy Kodeksem cywilnym a Kodeksem spółek handlowych. W doktrynie powszechnie przyjmuje się, że Kodeks spółek handlowych statuuje w art. 2 zasadę, która określana jest jako ograniczona autonomiczność prawa spółek (tak Litwińska – Werner, art. 2 k.s.h., wyd. 3 2007 Legalis, Sołtysiński, art. 2 k.s.h., art. 1 – 150, wyd. 3 2012, Legalis).

Również uzasadnienie projektu ustawy Kodeks spółek handlowych potwierdza zamiar ustawodawcy takiego wzajemnego ukształtowania prawa cywilnego i prawa spółek handlowych. Artykuł 2 interpretowany literalnie wskazuje, że ustawodawca wprowadza dwa modele zastosowania norm prawa cywilnego do Kodeksu spółek handlowych, oba w sytuacji, gdy Kodeks spółek handlowych nie reguluje określonego zagadnienia. Pierwszy, w którym przepisy Kodeksu spółek handlowych będą stosowane wprost, a więc bez jakichkolwiek modyfikacji i drugi – kiedy przepisy te będą stosowane odpowiednio. Kryterium przesądzającym o odpowiednim stosowaniu przepisów Kodeksu cywilnego jest natura stosunku spółki. Odpowiednie stosowanie przepisów prawa oznacza, że w zakresie określonym w art. 1 § 1 k.s.h. i w sytuacji, gdy będzie to zgodne z naturą stosunku spółki, niektóre przepisy Kodeksu cywilnego znajdują zastosowanie wprost, inne z niezbędnymi modyfikacjami, a jeszcze inne w ogóle nie będą mogły być zastosowane. Wątpliwości praktyczne może wzbudzić jednak pojęcie „natura stosunku spółki”. Klauzula ta nawiązuje do art. 353⁽⁽¹⁾⁾ k.c., statuującego zasadę swobody umów. Tutaj stanowi ona, obok treści ustawy i zasad współżycia społecznego, przesłankę oceny prawidłowości kształtowania treści i celu umowy. W Kodeksie spółek handlowych natura stosunku spółki staje się wyznacznikiem odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu cywilnego.

Jak wskazano wyżej w pierwszej kolejności należy jednak ustalić, czy dana instytucja prawna, do której ewentualnie ma zostać zastosowana regulacja Kodeksu cywilnego, nie została uregulowana w Kodeksie spółek handlowych. Kodeks cywilny będzie miał bowiem zastosowanie tylko w sprawach nieuregulowanych w samym Kodeksie spółek handlowych. Jak podkreśla Włodyka w Systemie prawa handlowego (Ksh – art. 2, T.2 wyd. 2 2012, L.) „ma to miejsce wówczas, gdy:

- 1) brak jest wyraźnego przepisu dotyczącego danej kwestii w samym Kodeksie spółek handlowych,
- 2) dany przypadek nie jest objęty tzw. regulacją negatywną, tj. gdy brak regulacji był przez ustawodawcę zamierzony (co można ustalić tylko w drodze starannej wykładni całości przepisów Kodeksu spółek handlowych),
- 3) nie ma podstaw do zastosowania innego przepisu Kodeksu spółek handlowych w drodze jego wykładni rozszerzającej (co jednak jest dopuszczalne tylko w wyjątkowych przypadkach),
- 4) nie ma podstaw do zastosowania w drodze analogii innego przepisu Kodeksu spółek handlowych.

Wymienione przypadki można nazwać rzeczywistą luką w Kodeksie spółek handlowych”.

W ocenie Sądu Okręgowego Sąd Rejonowy w sposób prawidłowy przyjął, że sposób wystąpienia wspólnika ze spółki jawnej został uregulowany w przepisach Kodeksu spółek handlowych w sposób wyczerpujący, zatem nie ma podstaw do kreowania innych, pozakodeksowych stanów faktycznych, w których możliwe byłoby wystąpienie wspólnika ze spółki jawnej. Analizując przepisy Kodeksu spółek handlowych należy dojść do wniosku, że zmiana składu osobowego wspólników jest możliwa w następujących sytuacjach:

1. śmierci wspólnika (art. 60 k.s.h. w zw. z art. 64 § 1 k.s.h.),
2. ogłoszenia upadłości wspólnika (art. 64 k.s.h.),
3. wypowiedzenia umowy spółki przez wspólnika (art. 61 k.s.h.),
4. wypowiedzenia umowy spółki przez wierzyciela wspólnika (art. 62 § 2 k.s.h.),
5. przeniesienia ogółu praw i obowiązków wspólnika w spółce na inną osobę (art. 10 k.s.h.),
6. przystąpienia nowego wspólnika (art. 32 k.s.h.),
7. wyłączenia wspólnika na mocy orzeczenia sądu (art. 63 § 2 k.s.h.).

Sąd Okręgowy podziela stanowisko Sądu I instancji, że nie jest możliwe na innej drodze dokonanie zmiany składu osobowego wspólników spółki jawnej, w szczególności na mocy porozumienia wszystkich stron umowy spółki i zgody na wystąpienie wspólnika ze spółki ze skutkiem natychmiastowym.

P. M. i S. S. (2) w Systemie Prawa Prywatnego

pod red. S., T.16 w rozdziale (...) Spółka jawna, wyd. 2, 2016 (Legalis)

także podzielają stanowisko o zamkniętym katalogu czynności prawnych i zdarzeń faktycznych, skutkujących zmianą składu osobowego w spółce jawnej. Autorzy ci wskazują, że „ustąpienie wspólnika ze spółki może nastąpić:

- 1) w drodze zawarcia umowy zbycia udziału praw i obowiązków w spółce (zbycie „udziału” spółkowego) za zgodą lub bez zgody pozostałych wspólników (art. 9 i 10 k.s.h.);
- 2) wystąpienia wspólnika w drodze wypowiedzenia umowy spółki (art. 61 § 1–3 k.s.h.);
- 3) wypowiedzenia umowy spółki przez wierzyciela wspólnika (art. 62 § 2 k.s.h.).

Zmiana składu osobowego spółki może nastąpić także w razie śmierci wspólnika i wstąpienia w jego miejsce spadkobiercy (art. 60 k.s.h.) oraz wyłączenia wspólnika na mocy wyroku sądowego (art. 63 § 2 k.s.h.)”.

Takie ograniczenie swobody stron w zakresie decydowania o składzie osobowym spółki jawnej jest ograniczeniem ustawowym i jako takie nie podlega ocenie Sądu w procesie orzekania. Należy zauważyć, że w każdej sferze działania osób fizycznych, osób prawnych oraz innych jednostek organizacyjnych nie będących osobami prawnymi granice wolności działania są określone w pierwszej kolejności przepisami prawa, które mają za zadanie chronić nie tylko interesy tych podmiotów, ale także interesy i dobra osób trzecich, wchodzących z nimi w rozmaitego rodzaju relacje. W tym sensie każde działania jednostek, także w sferze prowadzenia działalności gospodarczej i kształtowania stosunków umownych podlegają ograniczeniom przez bezwzględnie obowiązujące przepisy prawa.

Wprawdzie przepisy Kodeksu spółek handlowych nie zawierają zakazu wystąpienia wspólnika ze spółki jawnej za porozumieniem ze skutkiem natychmiastowym, jednak mamy tu do czynienia ze wskazanym wyżej przypadkiem tzw. regulacji negatywnej, gdy z analizy przepisów Kodeksu spółek handlowych dotyczących spółek osobowych oraz odnoszących się do spółki jawnej wynika wyraźnie taka właśnie wola ustawodawcy. Zasadniczą rolę

w uzasadnieniu stanowiska o zakazie wystąpienia wspólnika na mocy porozumienia wszystkich wspólników ze skutkiem natychmiastowym odgrywa treść art. 65 § 1 k.s.h.

Sąd Okręgowy podziela to stanowisko wyrażone w doktrynie, zgodnie z którym art. 65 k.s.h. to przepis o charakterze bezwzględnie obowiązującym (tak B.Borowy w komentarzu do art. 65 k.s.h. red. Jara, wyd. 12, 2016, Legalis, J. Siemiątkowski, R. Potrzeszcz w Komentarzu do Ksh, T. 1, 2010). Stanowisko przeciwne – o względnym charakterze przedmiotowej regulacji – nie znajduje żadnej podstawy prawnej, w szczególności brak jest w tym zakresie regulacji podobnej do art. 37 § 1 k.s.h. Jeśli bowiem ustawodawca wprowadza do Kodeksu spółek handlowych normę o charakterze dyspozytywnym, to daje temu wyraz wprost, dopuszczając odmienne regulacje w umowie (np. art. 37 § 1 k.s.h., art. 9 k.s.h., art. 10 § 2 k.s.h.).

Redakcja art. 65 k.s.h. nie zezwala stronom na przyjęcie w umowie bądź uchwale czy porozumieniu wspólników innego sposobu rozliczenia spółki z występującym wspólnikiem. Art. 65 § 2 k.s.h., określając dni bilansowe, na które należy sporządzić bilans w celu ustalenia wartości bilansowej udziału kapitałowego ustępującego wspólnika, odwołuje się do przyczyn wystąpienia wspólnika ze spółki. Są nimi: wypowiedzenie umowy, śmierć wspólnika lub ogłoszenie jego upadłości oraz wyłączenie wspólnika na mocy prawomocnego orzeczenia sądu. Nie ma wśród nich porozumienia wspólników o wystąpieniu wspólnika ze spółki na dzień wskazany w porozumieniu, ponieważ ustawodawca nie dopuszcza takiego sposobu wystąpienia wspólnika ze spółki.

Podsumowując dotychczasowe rozważania wskazać należy, że zdaniem Sądu Okręgowego nie istnieje możliwość stosowania art. 353¹ k.c. cywilnego w celu ustalenia dopuszczalności wystąpienia wspólnika ze spółki jawnej na mocy porozumienia wspólników, ponieważ przypadki wystąpienia wspólnika ze spółki zostały enumeratywnie uregulowane w przepisach Kodeksu spółek handlowych. W tym zakresie nie znajdzie więc zastosowania odesłanie wynikające z art. 2 § 2 k.s.h.

Poza wszystkim jednak wskazać należy, iż stosowanie wyrażonej w art. 353¹ k.c. zasady swobody umów, jak wskazano wyżej, zawsze jest ograniczone naturą stosunku spółki. Pamiętać także należy, że art. 353¹ k.c. dotyczy stosunków zobowiązaniowych.

Umowa spółki, w tym także umowa spółki jawnej, ma nie tylko taki charakter. Na mocy umowy wspólnicy powołują do życia podmiot prawa, a treść umowy odnosi się nie tylko do wzajemnych relacji między wspólnikami, ale zawiera zapisy dotyczące funkcjonowania spółki od strony organizacyjnej oraz jako odrębnego podmiotu prawa ze skutkiem wobec osób trzecich.

Jak podkreśla S. Sołtysiński „spółka handlowa stanowi jednostkę organizacyjną wchodzącą w stosunki prawne z wieloma podmiotami, wśród których największą rolę odgrywają cztery grupy osób zainteresowanych trwałością spółki: pracownicy, kontrahenci, inwestorzy oraz organy państwowe i samorządowe” (art. 2 k.s.h., art. 1 – 150 Sołtysiński wyd. 3 2012, Legalis). Ochrona interesów tych grup wyznacza zakres stosowania odpowiedniego nie tylko art. 353⁽¹⁾ k.c., ale także innych przepisów Kodeksu cywilnego. Stanowi bowiem, jako istotny element, o naturze spółki handlowej.

Zatem nawet w przypadku przyjęcia, że zachodzi w niniejszej sprawie przesłanka do odpowiedniego stosowania art. 353¹ k.c. na podstawie art. 2 zd. 2 k.s.h., którego to stanowiska Sąd Okręgowy nie podziela, zastosowaniu tego przepisu w zakresie dowolności sposobu wystąpienia wspólnika ze spółki i rozliczenia jego udziału kapitałowego sprzeciwia się natura spółki jawnej, jako wyposażonej w odrębną od wspólników podmiotowość organizacji gospodarczej o charakterze korporacyjnym.

W tym miejscu podnieść należy, że wbrew twierdzeniom wnioskodawcy,

jakoby wystąpienie wspólnika ze spółki jawnej ze skutkiem natychmiastowym nie miało wpływu na sytuację wierzycieli spółki, oczywiste jest, że możliwość zaspokojenia wierzycieli po rozliczeniu występującego wspólnika z dnia na dzień zmniejsza się. Z majątku spółki przechodzą do majątku wspólnika występującego środki pieniężne równe udziałowi kapitałowemu. Wprawdzie wspólnik ten odpowiada wraz ze spółką solidarnie za te zobowiązania spółki, które powstały przed dniem jego wystąpienia, jednakże jest to odpowiedzialność subsydiarna, która wchodzi w grę dopiero po wykazaniu bezskuteczności egzekucji wobec samej spółki (art. 31 k.s.h.). Subsydiarny charakter odpowiedzialności wspólników odsuwa zatem w czasie możliwość zaspokojenia się wierzyciela z majątku wspólnika, co często może skutkować brakiem uzyskania zaspokojenia w ogóle. Przy czym wierzyciel zostaje postawiony w takiej sytuacji z dnia na dzień, jeśli do wystąpienia wspólnika miałyby dojść na mocy porozumienia ze skutkiem natychmiastowym.

W kontekście powyższych rozważań za chybiony należało uznać także zarzut naruszenia art. 23 ust. 1 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym. Dołączone do wniosku dokumenty, w szczególności porozumienie z dnia 30 czerwca 2015 roku oraz będąca jego konsekwencją zmiana umowy spółki z dnia 02 lipca 2015 roku, stanowiące w rzeczywistości obejście przepisu art. 61 k.s.h. i jako takie bezwzględnie nieważne, nie mogły stać się podstawy uwzględnieniu żądań wniosku w zaskarżonym zakresie.

Nie zasługiwał na uwzględnienie także zarzut naruszenia art. 61 k.s.h. Prawidłowo bowiem Sąd Rejonowy dokonał oceny porozumienia z dnia 30 czerwca 2015 roku w kontekście tego właśnie przepisu.

Mając na uwadze powyższe rozważania Sąd Okręgowy oddalił apelację wnioskodawcy jako bezzasadną na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 518 k.p.c., w zw. z art. 7 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 roku o Krajowym Rejestrze Sądowym (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 1142) i art. 13 § 2 k.p.c.